# الگوهای انتشار مقاله و رفتار استنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین*

عاطفه کلانتری[1]، فهیمه کرمانشاهانی[2]، عفت ملکی فرد[3]

**مقاله پژوهشی**


**چکیده**

**مقدمه:** بررسی تولیدات علمی، ابزار مناسبی برای شناخت وضعیت گذشته و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح فراهم می‌آورد. هدف پژوهش حاضر تعیین الگوهای انتشار مقاله و رفتار استنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین بود.

**روش بررسی:** در این مطالعه تحلیلی، ۱۷۹مقاله که در بازه زمانی اول جولای ۲۰۰۸ تا پایان ژوئن ۲۰۱۰ میلادی با همکاری حداقل یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین تألیف شده، با روش‌های کتابسنجی و تحلیل استنادی بررسی شده‌اند. داده‌های گردآوری شده در قالب فایل Excel ذخیره شده و با روش‌های آماری توصیفی شامل محاسبه فراوانی و درصد فراوانی تحلیل شده‌اند.

**یافته‌ها:** ۶۶/۳ درصد کسانی که در تألیف مقالات مشارکت داشته‌اند، استادیار و ۶۴/۳ درصد از آنها مرد بودند. ۶۶/۲ درصد از آنها در دانشکده پزشکی اشتغال داشتند. ۱۵/۶درصد از مقالات در(Information Sciences Institute(ISI نمایه شده و ۸۶ درصد مقالات پژوهشی و ۲/۸درصد مروری بودند. ۸۶/۲ درصد از استنادها مقالات مجلات و زبان ۹۲/۸درصد آنها انگلیسی بود. نیمه عمر استناد ۹ سال محاسبه گردید.

**نتیجه‌گیری:** ۵۶/۸ درصد اعضای هیأت علمی در تألیف هیچ مقاله‌ای مشارکت نداشته‌اند؛ نسبت مشارکت زنان، دانشیاران و مربیان و شاغلین دانشکده‌های پرستاری و مامایی، بهداشت و پیراپزشکی و دندانپزشکی پایین‌تر از حد انتظار است؛ لذا اقدامات زیر ضروری است: ۱) شناسایی عوامل مشارکت پایین گروه‌های مذکور و ایجاد و تقویت انگیزه‌های لازم در ایشان؛ ۲) آموزش چیستی ISI و چرایی لزوم انتشار مقاله در آن ۳) آموزش نحوه نگارش مقالات مروری؛ و ۴) اشتراک دوره‌های حداقل ۹ ساله مجلات انگلیسی.



**واژه‌های کلیدی:** نشریات؛ نشر؛ مقاله؛ هیات علمی؛ دانشگاه‌ها؛ علم سنجی، استناد.

دریافت مقاله: ۹۱/۷/۱۹ اصلاح نهایی: ۹۲/۷/۱ پذیرش مقاله: ۹۲/۹/۱۰

**ارجاع:** کلانتری عاطفه، کرمانشاهانی فهیمه، ملکی فرد عفت. **الگوهای انتشار مقاله و رفتار استنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین.** مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۳؛ ۱۱(۷): ۸۲۰-۸۲۹.



*- این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی به شماره HSR ۱۵۲ دانشگاه علوم پزشکی قزوین است.



۱- کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران.

۲- کارشناس، پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران (نویسنده مسؤول) Email:fk68592@yahoo.com

۳-. کارشناس، بهداشت محیط، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران

## مقدمه

توسعه و استقلال واقعی کشورها بـا توانـایی در تولیـد علـم و توسعه علمی- پژوهشی نسبت مستقیم دارد. به عبارت دیگـر، پیشرفت کشـورها در گـرو پـیش بینـی آینـده و بـازنگری در عملکرد و اهداف، تبیین وضـع موجـود و ترسـیم مسـیر آتـی توسعه به منظور یافتن پاسخ برای نیازهای محلی، منطقـه‌ای، ملی و جهانی است. بدین منظور در اختیار داشتن اطلاعات در زمینه عملکـرد علمـی و پژوهشـی کشـورها لازم و ضـروری است. کسب این اطلاعـات بـا مطالعـات علـم سـنجی میسـر می‌شود. مطالعه‌های علم سـنجی، روش‌هـایی هسـتند بـرای اندازه‌گیری و مقایسه فعالیت‌های علمـی در سـطوح مختلـف اجتماع شامل دانشگاه‌ها، استان‌ها و کشورها و همچنین بـرای تشخیص و اندازه‌گیری فعالیت‌های علمی در زمینه‌های بسیار تخصصی یا نوظهور است (۱).

مطالعه وضعیت تولیدات علمی دانشگاه‌ها از روش‌هـای مفیـد به منظور ارتقا سطح برونداد علمی آنها اسـت. پـژوهش‌هـای متعددی نیز در سطوح مختلف به طور رسمی و غیر رسمی بـه منظور روشن نمودن وضعیت علمی دانشگاه‌ها با هدف مقایسه و ارزیابی میزان انتشارات علمی انجام گرفته است (۲).

بررسی تولیدات علمی، ابزار مناسبی بـرای سیاسـت‌گـذاری و برنامه‌ریزی صحیح و شناخت وضعیت گذشـته فـراهم آورده و موجب هدف‌دار کردن حرکت‌های علمی و تعیین اولویت‌هـای پژوهشی می‌گردد؛ همچنین، منجر به شناسایی نقاط ضـعف و کمبودهای موجود در تولید اطلاعات علمی می‌شود (۳).

بررسی تولیدات علمی هر دانشگاه یا مؤسسه علمی- پژوهشی در بازه‌های زمانی مشـخص ضـروری اسـت و انجـام چنـین پژوهش‌هایی در یک دانشگاه یا در یک بازه زمانی، لزوم انجام آن را در دانشگاه دیگر و نیز در بـازه زمـانی دیگـر در همـان دانشگاه از بین نمی‌برد.

استناد یکی از عناصر و شاخص‌های نگـارش علمـی اسـت و نقش بارزی در تولید و نشر اطلاعات دارد. در عرصه نگـارش، عینی‌ترین جلوه استفاده از منابع اطلاعاتی به کارگیری منـابع در نوشته‌هاست که از آن طریق می‌توان عادت‌ها، گرایش‌هـا، و رفتارهای استفاده کنندگان را در بهره‌گیری از متون پیشـین مورد بررسی قرار داد. در استفاده از منابع برای تولیـد مقـالات معمولاً رفتارهایی بروز می‌کند کـه اصـطلاحاً بـه آنهـا رفتـار استنادی اطلاق می‌کنند و شامل چگونگی اسـتفاده از منـابع، نوع تأکید بر مواد خاص، تکرار برخی منابع و گرایش به متونی که به زبانی خاص منتشر شده و مواردی از این نـوع اسـت. از آنجاکه رفتـار اسـتنادی پژوهشـگران رشـته‌هـا و حـوزه‌هـای مختلف علمی متفاوت است، بنابراین بررسی آن در رشته‌هـای مختلف و شرایط زمینه‌ای گوناگون نتـایج متفـاوتی را در پـی خواهد داشت (۴).

Herther به نقـل از Wolfram کتابسـنجی را بـه عنـوان نوعی از پژوهش معرفی می‌کند که از آمارهـا و تحلیـل‌هـای کمی برای درک بهتر الگوهای انتشـار در میـان ادبیـات یـک رشته یا زمینه خاص استفاده می‌کند (۵). تحلیـل اسـتنادی از رایج ترین روش‌های کتابسنجی است که با رویکرد کمـی بـه بررسی و تحلیل روابط میان مدارک اسـتناد کننـده و مـدارک مورد استناد می‌پردازد. در تحلیل استنادی بـا شـمارش تعـداد مدارک تولید شده و تعداد استنادهای متعلق به آن‌ها، مـدارک پر استفاده شناسایی و معرفی می‌شوند. همچنین با اسـتفاده از این روش می‌تـوان نویسـندگان کلیـدی و مجـلات هسـته را شناسایی و معرفی نمود. با استفاده از این روش مـی‌تـوان بـه مطالعه تاریخ علم پرداخت و از همه مهمتر از نتـایج مطالعـات حاصـل از کـاربرد ایـن روش در سیاسـت‌گـذاری علمـی استفاده‌های فراوانی می‌شود (۶). استفاده از تحلیـل اسـتنادی برای ارزیـابی عملکـرد پژوهشـی گذشـته افـراد، گـروه‌هـای پژوهشی و مؤوسسات از مهمترین موضـوعات در کتابسـنجی ارزیابانه است (۷).

یکی از کاربردهای تحلیل استنادی تعیین نیمـه عمـر اسـتناد است. نیمه عمر استناد، عبارت است از تعـداد سـال‌هـایی کـه لازم است از سال پژوهش به عقب برگردیم تا شـاهد انتشـار دست کم نیمی (۵۰ درصد) از مدارک مورد استناد باشیم. ایـن شاخص از یک سو برای ارزیابی سـرعت کهنـه شـدن منـابع مورد استفاده قرار می‌گیرد و از سوی دیگر، نشان می‌دهد کـه

پژوهشگران یک رشته خاص، به منابعی تا چه حد تازه یا قدیمی استناد می‌کنند. تعیین نیمه عمر استناد از عوامل مهم در مجموعه سازی کتابخانه‌ها و اشتراک انواع منابع اطلاعاتی، به ویژه پایگاه‌های اطلاعاتی است.

بسیاری از متخصصان کتاب‌سنجی و علم‌سنجی کارآیی تحلیل استنادی در ارزیابی پژوهش‌ها را کامل و کافی نمی‌دانند. یکی از انتقادهای وارد بر این روش، پدیده خوداستنادی است. خود استنادی یعنی استناد به خود، زمانی رخ می‌دهد که یک نویسنده در اثر جدیدش، به آثار قبلی خودش استناد کند (۸). خود استنادی در مقالات مجلات نمایه شده در Information Sciences Institute (ISI) معمولاً کمتر از ۲۰درصد است.

از آنجا که مقالات مهمترین نمود تولید علم و اعضای هیأت علمی عمده‌ترین گروه مولدین علم محسوب می‌شوند، پژوهش حاضر در نظر دارد تا با توجه به موارد فوق، به بررسی مقالات منتشر شده توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین- در بازه زمانی ابتدای جولای ۲۰۰۸ میلادی تا پایان ژوئن ۲۰۱۰ میلادی- بپردازد تا از یک سو ویژگی‌های انتشاراتی آنها و نیز مؤلفانشان را مشخص کند و از سوی دیگر به بررسی مدارک مورد استناد در نگارش این مقالات پرداخته و الگوی رفتار استنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه را مطالعه کند.

گدازگر و علیزاده اقدم در پژوهشی با عنوان مطالعه عوامل مؤثر بر تولید علم در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه ها (نمونه مورد مطالعه: اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز) به این نتیجه رسیدند که اعضای هیأت علمی مرد نسبت به زنان مشارکت بیشتری در تولید علم دانشگاه دارند. همچنین با بالا رفتن مرتبه علمی، تولید علمی نیز بالا می رود. تولید علمی اعضای هیأت علمی رشته های علوم پایه نقش بیشتری نسبت به رشته های فنی و کشاورزی و علوم انسانی دارند (۹). فروغی و خرازی در پژوهشی با عنوان وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه نتیجه گرفتند که در مجموع، دانشکده پزشکی با ۸۲/۸ درصد بیشترین تولید اطلاعات علمی را داشته است. معتبرترین تولیدات این اعضا یعنی۷۳ مقاله خارجی توسط ۳۱ نفر (۱۵/۲درصد) و کل۳۷۰ مقاله داخلی تولیدی نیز توسط ۱۳۱ نفر از اعضا (۶۴/۵ درصد) تولید شده است (۱۰).

تصویری قمصری و جهان نما در پژوهشی با عنوان بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی ۱۳۷۰- ۱۳۸۴ خورشیدی دریافتند که ۷۰/۹ درصد تولیدات علمی چاپ شده پژوهشگران مورد مطالعه به زبان فارسی نگاشته شده و تنها ۲۹/۱درصد به زبان انگلیسی یا فرانسه تألیف شده است (۳).

Osadbe در پژوهشی با عنوان بررسی تولیدات علمی آموزشی و انتشارات علمی اعضای هیأت علمی مراکز آموزش عالی در دانشگاه تگزاس دریافت که استادیاران و مربیان تولیدات علمی بیشتری نسبت به دانشیاران و استاد تمام‌ها داشتند. تولیدات علمی زنان در مقایسه با مردان به طور متوسط کمتر بود. ضمن اینکه کمی تولیدات علمی در اعضای هیأت علمی با سابقه آموزشی بیش از ۲۵ سال مشهود بود (۱).

Karper در پژوهشی با عنوان تولیدات علمی و مقاله‌های علمی اعضای هیأت علمی برنامه‌های روانشناسی آموزشگاهی مورد تأیید انجمن روانشناسی امریکا ۱۹۹۸-۱۹۹۵میلادی مجله‌های اصلی را که اعضای هیأت علمی آثار خود را در آنها منتشر می‌کردند را تعیین کرد (۱).

فدایی و حسن‌زاده کمند در پژوهشی با عنوان بررسی تولیدات علمی اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز طی سال های ۱۳۸۱- ۱۳۸۶ دریافتند از کل ۴۱۰ مورد مقاله چاپ شده، تعداد ۳۶۸ مورد (۸۹/۷۵درصد) تألیفی و ۱۷ مورد (۴/۱۶درصد) مقاله ترجمه‌ای نیز در مجله‌های داخلی چاپ شده است. همچنین طی این سال‌ها تعداد ۲۵ مورد (۶/۹درصد) مقاله نیز در مجله‌های خارجی توسط اعضای هیأت علمی مورد مطالعه چاپ شده است. آنها همچنین نتیجه گرفتند که مردان بیش تر از زنان تولید علمی دارند و نقش دانشیاران واستادیاران بیشتر از استادان و مربیان است (۱).

اهداف اصلی این پژوهش عبارت از تعیین ویژگی‌های انتشاراتی مقالات و تعیین الگوی رفتار استنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین بودند.

## روش بررسی

جامعه مورد بررسی در این مطالعه تحلیلی عبارتند از ۱۷۹ مقاله‌ای که در بازه زمانی اول جولای ۲۰۰۸ تا پایان ژوئن ۲۰۱۰ میلادی با همکاری حداقل یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین منتشر شده‌اند.

الگوهای استنادی به کار رفته در متون، می‌تواند داده‌های تشخیص الگوی رفتاری نویسندگان و محققان به شمار رود. برای تعیین الگوی رفتاری محققان، معمولاً از روش تحلیل استنادی استفاده می‌کنند که خود زیرمجموعه حوزه کتابسنجی است (۱۱).

این پژوهش در دو بخش انجام شده است. در بخش اول اطلاعات مربوط به مقالات منتشر شده توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین از قبیل نوع مقاله، زبان انتشار مقاله، محل انتشار مقاله، اعتبار مجله منتشر کننده مقاله و... مورد بررسی قرار گرفته است و در بخش دوم با استفاده از روش تحلیل استنادی، مدارک مورد استناد مقالات جامعه پژوهش، به منظور تعیین مواردی چون متوسط تعداد استنادها، نوع مدارک مورد استناد، زبان مدارک مورد استناد، میزان خود استنادی، نیمه عمر استناد و ... مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. داده‌های گردآوری شده مربوط به هریک از مراحل فوق، در فرم‌های طراحی شده در قالب فایل Excel ثبت شده و با استفاده از فنون آمار توصیفی (محاسبه فراوانی و درصد فراوانی) تجزیه و تحلیل شده اند. با توجه به اینکه پژوهش حاضر تنها بر روی آن دسته از مقالاتی صورت گرفته است که اعضای هیأت علمی به منظور درج در رزومه و در نظر گرفته شدن جهت ارتقا مرتبه علمی به معاونت پژوهشی داده‌اند، لذا آن دسته از مقالاتی که به هر دلیل (مثلاً عدم انتشار در مجلات علمی- پژوهشی و ...) در ارتقا فرد تأثیر نداشته‌اند احتمالاً در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

## یافته‌ها

دانشگاه علوم پزشکی قزوین ۲۲۷ عضو هیأت علمی با وضعیت‌های استخدامی مختلف دارد که ۱۳۵ نفر آنان (۵۹/۵ درصد) مرد و ۹۲ نفر آنان (۴۰/۵ درصد) زن هستند. ۷۴/۵ درصد اعضای هیأت علمی دانشگاه استادیار، ۱۸/۵درصد آنها مربی، ۶/۶ درصد آنها دانشیار و تنها ۰/۴درصد آنها استاد هستند.

۵۳/۷ درصد اعضای هیأت علمی دانشگاه در دانشکده پزشکی و مراکز آموزشی و درمانی دانشگاه اشتغال دارند. ۲۳/۸درصد آنها در دانشکده دندانپزشکی، ۱۰/۶درصد آنها در دانشکده بهداشت و پیراپزشکی و ۱۱/۹درصد آنها نیز در دانشکده پرستاری و مامایی اشتغال دارند.

در بازه زمانی پژوهش مجموعاً ۱۷۹ مقاله با همکاری حداقل یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین منتشر شده که ۹۶ عنوان از آنها (۵۳/۶درصد) به زبان فارسی و ۸۳ عنوان (۴۶/۴درصد) به زبان انگلیسی بوده است.

بر اساس داده‌های جدول ۱، استادیاران بیشترین سهم (۶۶/۳ درصد) را در انتشار مقالات داشته‌اند. پس از آن مربیان و دانشیاران به ترتیب در انتشار ۱۸/۴درصد و ۱۴/۳درصد مشارکت داشته‌اند و گروه استادان با داشتن تنها ۱ عضو، در انتشار ۱درصد از مقالات مشارکت داشته‌اند.

۳۵ نفر (۳۵/۷ درصد) از اعضای هیأت علمی که در انتشار مقالات همکاری داشته‌اند زن و ۶۳ نفر (۳/ ۶۴درصد) آنها مرد بوده‌اند.

در بازه زمانی پژوهش ۵۲/۳ درصد از مشارکت اعضای هیأت علمی مربوط به نگارش مقالات به زبان فارسی و ۴۷/۷ درصد از مشارکت آنان مربوط به نگارش مقالات به زبان انگلیسی است.

استادیاران بیشترین مشارکت را در نگارش مقالات چه به زبان فارسی (۵۳/۴ درصد) و چه به زبان انگلیسی (۴/ ۵۳درصد) داشته‌اند که با توجه به آمار بیشتر استادیاران (۷۴/۵ درصد) در مقایسه با سایر مرتبه‌های علمی، موجه به نظر می‌رسد.

بدیهی است که به دلیل حضور تنها یک عضو هیأت علمی با مرتبه استادی، مقالات منتشر شده توسط استادان کمترین میزان (۰/۴درصد) را به خود اختصاص داده است. چنانچه در سطور پیشین ذکر شد، در این پژوهش تعداد ۱۷۹ مقاله مورد بررسی قرار گرفته است، اما جدول ۱ نشان دهنده مجموع ۲۷۹ مقاله است. توجه شود که دلیل این امر اینست که برخی از مقالات با همکاری بیشتر از یک نفر از اعضای هیأت علمی نگارش یافته‌اند. لذا تعداد مقالات اعضای هیأت علمی بر اساس مرتبه علمی آنها ظاهراً بیشتر از تعداد کل مقالات مورد بررسی است. این نکته ممکن است در سایر جداول هم به چشم بخورد و به نظر برسد که مجموع مقالات با هم متناقض است، اما اندکی توجه در داده‌های ارایه شده، علت اختلاف را روشن می‌سازد.

مطابق انتظار اعضای هیأت علمی دانشکده پزشکی با توجه به نسبت بالاتر آنها (۵۳/۷ درصد)، بیشترین مشارکت (۶۶/۲ درصد) را در تولید مقالات فارسی و لاتین مورد بررسی داشته‌اند و اعضای هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی کمترین مشارکت (۹/۲ درصد) را در تولید مقالات داشته‌اند. مشارکت اعضای هیأت علمی دانشکده دندانپزشکی (۱۲/۵درصد) و مشارکت اعضای هیأت علمی دانشکده بهداشت و پیراپزشکی (۱۲/۱درصد) بوده است.

زنان در تألیف ۲۹/۱درصد مقالات فارسی و مردان در تألیف ۷۰/۹ درصد مقالات فارسی مشارکت داشته‌اند. در حالی که در تألیف مقالات انگلیسی، زنان به میزان ۳۶/۴درصد و مردان به میزان ۶۳/۶ درصد مشارکت داشته‌اند.

**جدول ۱: جنسیت و مرتبه علمی اعضای هیأت علمی که مقاله منتشر کرده اند و زبان مقالات منتشر شده**

| مرتبه علمی | استاد | | دانشیار | | استادیار | | مربی | | جمع | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| جنسیت/ زبان مقاله | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| زن | ۰ | ۰ | ۲ | /۷ | ۲۴ | ۶۸/۶ | ۹ | ۲۵/۷ | ۳۵ | ۱۰۰ |
| مرد | ۱ | ۱/۶ | ۱۲ | ۱۹ | ۴۱ | ۶۵/۱ | ۹ | ۱۴/۳ | ۶۳ | ۱۰۰ |
| جمع | ۱ | ۱ | ۱۴ | ۱۴/۳ | ۶۵ | ۶۶/۳ | ۱۸ | ۱۸/۴ | ۹۸ | ۱۰۰ |
| فارسی | ۰ | ۰ | ۳۹ | ۲۶/۷ | ۷۸ | ۵۳/۴ | ۲۹ | ۱۹/۹ | ۱۴۶ | ۱۰۰ |
| انگلیسی | ۱ | ۰/۷ | ۴۸ | ۳۶/۱ | ۷۱ | ۵۳/۴ | ۱۳ | ۴/۷ | ۱۳۳ | ۱۰۰ |
| جمع | ۱ | ۰/۴ | ۸۷ | ۳۱/۲ | ۱۴۹ | ۵۳/۳ | ۴۲ | ۱۵/۱ | ۲۷۹ | ۱۰۰ |

مطابق داده‌های جدول ۲، همه (۱۰۰ درصد) مقالات فارسی اعضای هیأت علمی دانشگاه در مجلاتی با مرتبه علمی- پژوهشی منتشر شده‌اند. از میان مقالات انگلیسی، ۱ عنوان (۱/۲درصد) در یک مجله انگلیسی زبان ایرانی با امتیاز علمی- پژوهشی، ۲۸ عنوان (۳۳/۷درصد) در مجلات نمایه شده در ISI و بقیه (۶۵/۱ درصد) در سایر مجلات انگلیسی زبان منتشر شده‌اند. ۹۰/۶ درصد از مقالات فارسی و ۸۰/۷ درصد مقالات انگلیسی، مقالات پژوهشی اصلی (Original) هستند و تنها ½ درصد از مقالات فارسی و ۳/۷ درصد از مقالات انگلیسی، مقالات مروری هستند.

همه (۱۰۰ درصد) مقالات فارسی در داخل ایران و غالباً در مجلات علمی- پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی سطح کشور، منتشر شده‌اند. اما محل انتشار مقالات انگلیسی پراکندگی را نشان می‌دهد. در میان ناشرین مجلات انگلیسی زبان، انتشارات Elsevier با انتشار ۱۴ عنوان از مقالات اعضای هیأت علمی دانشگاه، بالاترین (۱۶/۹ درصد) میزان مقالات اعضای هیأت علمی را منتشر کرده است. ۹ مقاله (۱۰/۸ درصد) توسط Wiley، ۴ مقاله (۴/۸ درصد) توسط Springer، ۵ مقاله (۶ درصد) توسط FRDN، ۳ مقاله (۳/۶ درصد) توسط Medwell، ۳ مقاله (۳/۶ درصد) توسط Maney و ۱۹ عنوان (۲۲/۹ درصد) از مقالات انگلیسی، در مجلات انگلیسی زبان ایران منتشر شده‌اند. سایر مقالات در توسط ناشران دیگر منتشر شده‌اند.

به منظور فراهم کردن اطلاعات لازم جهت دستیابی به دومین هدف اصلی پژوهش، دسترسی به رفرنس‌های مقالات مورد بررسی ضروری است. ج دسترسی به رفرنس‌های تنها ۲ عنوان (۲/۱ درصد) از مقالات فارسی امکان‌پذیر نبوده است. اما این تعداد در مورد مقالات انگلیسی به ۱۵ عنوان (۱۸/۱ درصد) می‌رسد.

هر یک از ۹۴ مقاله فارسی که امکان دسترسی به رفرنس‌هایشان وجود داشته است، به طور متوسط به ۱۹/۸ مدرک با انحراف معیار ۱۰/۴ استناد کرده‌اند. متوسط تعداد استنادهای ۶۸ مقاله انگلیسی، ۳۱/۴ مدرک با انحراف معیار ۳۳/۶ برای هر مقاله می‌باشد. به علاوه، مجموعاً از ۱۸۶۲ استناد مقالات فارسی، ۲۷ مورد خوداستنادی و از ۲۱۳۶ استناد مقالات انگلیسی نیز، ۴۰ مورد خوداستنادی بوده است.

همان طور که از داده‌های جدول ۳ مشخص است، مقالات منتشر شده در مجلات با فاصله قابل توجهی از سایر انواع مدارک، در مجموع بیشترین میزان استنادها (۸۶/۲ درصد) را هم در تألیف مقالات فارسی (۷۸/۹ درصد) و هم در تألیف مقالات انگلیسی (۹۲/۶درصد) به خود اختصاص داده‌اند. پس از مجلات، بیشترین میزان استناد به کتاب‌ها (۷/۹ درصد) صورت گرفته است.

۸۴/۸ درصد از استنادهای مقالات فارسی و ۹۹/۸ درصد از استنادهای مقالات انگلیسی، انگلیسی هستند. اعضای هیأت علمی تمایل چندانی به استفاده از منابع فارسی زبان نشان نمی‌دهند، زیرا حتی در تألیف مقالات فارسی نیز، تنها در ۱۵/۲ درصد از موارد به منابع فارسی زبان استناد کرده‌اند و این میزان در تألیف مقالات انگلیسی به تنها ۰/۲درصد از موارد محدود شده است. سال انتشار ۱۷ عنوان از مدارک مورد استناد در مقالات فارسی و ۸۴ عنوان از مدارک مورد استناد در مقالات انگلیسی نامشخص است. نیمه عمر استناد بقیه موارد، مطابق تعریف نیمه عمر، هم در مقالات فارسی و هم در مقالات انگلیسی، برابر با ۹ محاسبه شده است.

**جدول ۲: انواع مقالات تألیف شده توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین**

| نوع مقاله | پژوهشی | | مروری | | گزارش مورد | | نامشخص | | سایر | | جمع | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| زبان مقاله | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد | تعداد | درصد |
| فارسی | ۸۷ | ۹۰/۶ | ۲ | ۲/۱ | ۶ | ۶/۳ | ۰ | ۰ | ۱ | ۱ | ۹۶ | ۱۰۰ |
| انگلیسی | ۶۷ | ۸۰/۷ | ۳ | ۳/۷ | ۶ | ۷/۲ | ۶ | ۷/۲ | ۱ | ۱/۲ | ۸۳ | ۱۰۰ |
| جمع | ۱۵۴ | ۸۶ | ۵ | ۲/۸ | ۱۲ | ۶/۷ | ۶ | ۳/۴ | ۲ | ۱/۱ | ۱۷۹ | ۱۰۰ |

**جدول ۳: انواع مدارک مورد استناد درمقالات مورد بررسی**

| نوع مدرک | مجله | | کتاب | | صفحات اینترنتی | | پایان نامه | | مقالات کنفرانس‌ها | | گزارش | | نامشخص | | جمع | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| زبان مقاله | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد | فراوانی | درصد |
| فارسی | ۱۴۶۹ | ۷۸/۹ | ۲۳۰ | ۱۲/۴ | ۳۳ | ۱/۸ | ۴۰ | ۲/۱ | ۴۹ | ۲/۶ | ۹ | ۰/۵ | ۳۲ | ۱/۷ | ۱۸۶۲ | ۱۰۰ |
| انگلیسی | ۱۹۷۷ | ۹۲/۶ | ۸۴ | ۳/۹ | ۱۲ | ۰/۶ | ۱ | ۰ | ۱۳ | ۰/۶ | ۸ | ۰/۴ | ۴۱ | ۱/۹ | ۲۱۳۶ | ۱۰۰ |
| جمع | ۳۴۴۶ | ۸۶/۲ | ۳۱۴ | ۷/۹ | ۴۵ | ۱/۱ | ۴۱ | ۱ | ۶۲ | ۱/۵ | ۱۷ | ۰/۴ | ۷۳ | ۱/۸ | ۳۹۹۸ | ۱۰۰ |

## بحث

دانشگاه علوم پزشکی قزوین ۲۲۷ عضو هیأت علمی دارد که بیشتر آنها دارای مرتبه علمی استادیار (۷۴/۵ درصد) هستند. ۵۳/۷ درصد آنها در دانشکده پزشکی و مراکز آموزشی و درمانی دانشگاه اشتغال دارند. در بازه زمانی پژوهش مجموعاً ۱۷۹ مقاله با همکاری دست کم یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین منتشر شده است که نسبت مقالات فارسی به لاتین تقریباً نزدیک به هم، ولی مقالات فارسی بیشتر (۵۳/۶ درصد) است. در حالی که تصویری قمصری و جهان نما نسبت مقالات فارسی به انگلیسی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی را تقریباً ۷۰ به ۳۰ محاسبه کردند (۳). ۱۲۹ نفر (۵۷ درصد) از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین در بازه زمانی پژوهش در انتشار هیچ مقاله‌ای همکاری نداشته‌اند و تنها ۹۸ نفر از آنها در بازه زمانی پژوهش، در انتشار دست کم یک مقاله همکاری داشته‌اند. از این ۹۸ نفر، ۶۳ نفر مرد و ۳۵ نفر زن بوده‌اند. یعنی ۷۲ نفر (۵۳/۳ درصد) از مردان و ۵۸ نفر (۶۳درصد) از زنان در انتشار هیچ مقاله‌ای همکاری نداشته‌اند.

با توجه به اینکه بیشتر اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین مرد هستند، بیشتر مقالات (۶۴/۳ درصد) نیز با همکاری مردان به رشته تحریر در آمده است. علیرغم اینکه ۴۰/۵درصد اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین زن هستند اما ۳۵/۷ درصد کسانی که در تألیف مقالات مشارکت داشته‌اند زن هستند، می‌توان نتیجه گرفت که نسبت مشارکت زنان در تألیف مقالات کمتر از مردان است. گدازگر و علیزاده اقدم، فدایی و حسن‌زاده کمند و Osadbe نیز میزان مشارکت مردان را در تولید علم بیشتر از زنان گزارش کرده‌اند (۱, ۹).

با توجه به این که ۷۴/۵ درصد اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین استادیار هستند، این گروه از اعضای هیأت علمی، در انتشار مقالات فارسی و لاتین، بیشترین مشارکت (۶۶/۳ درصد) را نیز داشته‌اند. گدازگر و علیزاده اقدم رابطه مستقیمی را میان مرتبه علمی اعضای هیأت علمی و میزان مشارکت ایشان در تولید علم گزارش کرده‌اند (۹)، حال آنکه طبق گزارش Osadbe میزان مشارکت استادیاران و مربیان در تولید علم بیشتر از میزان مشارکت دانشیاران و استاد تمام‌هاست (۱) و بر اساس گزارش فدایی و حسن زاده کمند دانشیاران و استادیاران نسبت به استادان و مربیان مشارکت بیشتری در تولید علم داشته‌اند (۱).

ضمن اینکه اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی دانشیار و استاد، بیشتر تمایل دارند مقالاتشان را به مجلات انگلیسی زبان ارایه نمایند. در حالی که اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی استادیار و به ویژه مربی، بیشتر تمایل دارند مقالاتشان را به مجلات فارسی ارایه نمایند.

اعضای هیأت علمی دانشکده پزشکی، مطابق انتظار و با توجه به نسبت بالاترشان (۵۳/۷درصد) بیشترین مشارکت (۶۶/۲ درصد) را در تولید مقالات داشته‌اند و نسبت مشارکتشان بیشتر از نسبت تعدادشان است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که نسبت مشارکت اعضای هیأت علمی زن، در تولید مقالات تنها ۳۲/۶ درصد است، در حالی که در مجموع مردان مشارکت بیشتری در انتشار مقالات داشته‌اند (۶۷/۴ درصد) که با توجه به نسبت بیشترشان (۵۹/۵ درصد) منطقی به نظر می‌رسد. اما نکته قابل توجه این است که اعضای هیأت علمی زنی که در انتشار مقالات همکاری داشته‌اند، بیشتر مایل به انتشار مقالات به زبان انگلیسی و مردان بیشتر مایل به انتشار مقاله به زبان فارسی هستند.

همه مقالات فارسی مورد بررسی، در مجلاتی با رتبه علمی- پژوهشی منتشر شده اند و تنها ۳۳/۷ درصد مقالات انگلیسی، در مجلات نمایه شده در ISI منتشر شده‌اند.

۸۶ درصد مقالات مورد بررسی، از نوع مقالات پژوهشی است و تنها ۲/۸ درصد مقالات، از نوع مقالات مروری است. با توجه به سیاست‌های جدید وزارت بهداشت برای امتیازدهی بالاتر به مقالات مروری، ضروری است که اعضای هیأت علمی دانشگاه به نگارش مقالات مروری ترغیب و تشویق شوند.

۲۲/۹ درصد مقالات انگلیسی مورد بررسی، در مجلات انگلیسی زبان ایرانی منتشر شده‌اند. اما در میان ناشرین خارجی که حداقل ۳ مورد از مقالات مورد بررسی در آنها منتشر شده است، Elsevier با ۱۶/۹ درصد (۱۴ مقاله) در

صدر قرار دارد. پس از آن Wiley با ۱۰/۸درصد (۹ مقاله) و Springer با ۴/۸ درصد (۴ مقاله) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. طبق گزارش فدایی و حسن‌زاده کمند تنها ۶/۹ درصد مقالات اعضای هیأت علمی حوزه علوم انسانی دانشگاه تبریز در مجلات خارجی منتشر شده است (۱).

برای بررسی الگوی رفتار استنادی اعضای هیأت علمی در نگارش مقالات، دسترسی به متن کامل و یا دست کم استنادهای هر یک از ۱۷۹ مقاله مورد بررسی مورد نیاز است که دسترسی به اطلاعات مورد نیاز در برخی موارد (۲/۱ از مقالات فارسی و ۱۸/۱درصد از مقالات انگلیسی) امکان پذیر نبوده است. لذا کلیه اعداد، ارقام، آمارها و نتیجه گیری‌ها، به عناوینی که امکان دسترسی به استنادهایشان وجود داشته است، محدود شده است.

تعداد مدارک مورد استناد در مقالات انگلیسی به طور متوسط (۳۱/۴ مورد با انحراف معیار ۳۳/۶) بسیار بیشتر از تعداد مدارک مورد استناد در مقالات فارسی (۱۹/۸ مورد با انحراف معیار ۱۰/۴) است.

با توجه به اینکه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، در نگارش و تألیف مقالات با افراد مختلفی در دانشگاه یا خارج از آن همکاری داشته‌اند، تنها موارد خوداستنادی اعضای هیأت علمی دانشگاه بررسی و گزارش شده است. طبق یافته‌ها، نسبت خوداستنادی در مقالات انگلیسی زبان (۰/۶ مورد به ازای هر مقاله) بیشتر از نسبت آن در مقالات فارسی زبان (۰/۳ مورد به ازای هر مقاله) است، یعنی خوداستنادی در مقالات انگلیسی تقریباً دو برابر مقالات فارسی است.

مقالات منتشر شده در مجلات مورد توجه‌ترین نوع مدارک مورد استناد هستند و مجموعاً ۸۶/۲ درصد از استنادها را به خود اختصاص داده‌اند. اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین گرایش بیشتری به استناد به مدارک انگلیسی زبان دارند (۹۲/۸ درصد از کل مدارک مورد استناد)، به طوری که حتی در تألیف مقالات فارسی نیز، بیشتر به مدارک انگلیسی استناد کرده‌اند (۸۴/۸ درصد استناد به مدارک انگلیسی در برابر ۱۵/۲درصد استناد به مدارک فارسی در تألیف مقالات فارسی).

نیمه عمر استناد در مقالات اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین ۹ سال محاسبه شده است. یعنی نیمی از مدارک مورد استناد در مقالات مورد بررسی، در ۹ سال گذشته (از سال ۲۰۰۱ میلادی به بعد) منتشر شده‌اند و بقیه مربوط به قبل از این ۹ سال (قبل از سال ۲۰۰۱) بوده‌اند.

## نتیجه گیری

درصد قابل توجهی از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، در تولید مقاله مشارکت نداشته‌اند و نسبت مشارکت زنان و اعضای هیأت علمی با مرتبه‌های استاد، دانشیار و مربی پایین است. بنابراین تشویق و ترغیب این افراد برای همکاری در تولید مقالات و بررسی و مطالعه موانع تولید مقاله ضروری به نظر می‌رسد.

در میان دانشکده‌ها، به جز دانشکده پزشکی که میزان مشارکت اعضای هیأت علمی‌اش مناسب به نظر می‌رسد، در مورد سایر دانشکده‌ها، تلاش برای افزایش میزان مشارکت از طریق اعمال سیاست‌های انگیزشی مختلف ضروری به نظر می‌رسد. میزان آشنایی با ISI و نحوه انتشار مقاله در آن و نیز آشنایی با نحوه نگارش مقالات مروری اندک است.

با توجه به میزان استناد به مقالات مجلات، دسترس پذیر ساختن مجلات به عنوان مواد اولیه مورد نیاز در تألیف مقالات برای اعضای هیأت علمی، باید از اولویت‌های کتابخانه‌ها و معاونت پژوهشی باشد. ضمن اینکه با توجه به گرایش بیشتر اعضای هیأت علمی برای استناد به مدارک انگلیسی زبان، ضروری است بیشترین سرمایه‌گذاری برای دسترس‌پذیر ساختن مجلات، به دسترس‌پذیری مجلات انگلیسی زبان معطوف گردد. با توجه به محاسبه نیمه عمر ۹ سال برای استنادات اعضای هیأت علمی، باید توجه نمود که در اشتراک مجلات، لازمست دسترسی به دست کم شماره‌های ۹ سال گذشته مجلات فراهم گردد تا حداقل نیمی از مدارک مورد استناد برای اعضای هیأت علمی دسترس‌پذیر گردند.

## پیشنهادها

می‌توان موارد ذیل را به عنوان پیشنهادات منتج از پژوهش ارایه کرد:

۱. تشویق و ترغیب اعضای هیأت علمی به مشارکت در تولید مقاله.

۲. برگزاری کارگاه‌هایی برای آموزش نحوه استفاده از پایگاه اطلاعاتی ISI Web of Knowledge به اعضای هیأت علمی به منظور تقویت توانمندی آنها در شناسایی مجلات مناسب برای انتشار مقاله.

۳. برگزاری کارگاه‌هایی برای آموزش نحوه نگارش مقالات مروری.

۴. تشویق و ترغیب اعضای هیأت علمی به تألیف مقالات مروری.

۵. اشتراک مجلات معتبر علمی انگلیسی زبان از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی بین المللی.

۶. در نظر گرفتن دوره‌های حداقل ۹ ساله جهت اشتراک آرشیو پایگاه‌های اطلاعاتی.

۷. تشکیل کمیته علم‌سنجی در دانشگاه برای انجام مستمر مطالعات علم سنجی و استفاده از نتایج در سیاست‌گذاری‌ها.

## تشکر و قدردانی

نویسندگان، از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، به خاطر فراهم آوردن امکان انجام این پژوهش قدردانی می‌نمایند.

## References

1. Fadaei G, HasanzadehKamand H. Investigation of Productions of Humanity's Field Faculties of Tabriz University During 2002-2007. Journal of Research in Information and Public Libraries2010; 16(2):157-75. [In Persian]

2. Ebrahimi S, Jowkar A. The Situation of Scientific Publications of Iran's Universities of Medical Science on the Basis of Scientometrics Qualitative and Quantitative Indicators 1997-2006. Journal of Health Information Management2010; 7(3):270-82 .[In Persian]

3. TasviriGhamsari F, Jahannama M. Investigation of Situation of Scientific Productions of Engineering Research Center's Researchers During 2000-2005. Journal of Library and Information 2007; 10 (2):107-24. [In Persian]

4. DavarPanah M. Challenges of Scientometrics in Humanities. Journal of Educational and Psychological Studies 2007; 8(2):125-46.[In Persian]

5. Herther NK. Citation Analysis and Hmong Studies Publications: An Initial Examination. Hmong Studies Journal 2009; 10:1٠-22 .

6. Osareh F. Citation Analysis. Book quarterly1998; 9(3, 4):34-48 .

7. Moed HF. Citation Analysis in Research Evaluation. New York City: Springer; 2005. pp 348.

8. Ganji M. A Review on Self-Citation, Its Approaches and Harms. Proceding of the Theoretical concepts and practical knowledge of scientometrics: science to practice ; 2011, Iran, Tehran; 2011. [In Persian]

9. Godazgar H, AlizadehAghdam M. Study of Effective Factors on Scientific Production among Faculties of Universities (Case Study: Faculties of Tabriz University). Journal of Social Sciences 2006; 123:42-8. [In Persian]

10. Foroughi F., Kharrazi H. Faculty Members' Scientific Productivity in Kermanshah Medical Sciences University. Iranian Journal of Medical Education 2005; 5(2): 194-9. [In Persian]

11. Mohammadi M, MottaghiDadgar A. Citation Analysis of Articles Published in 30 Issues of Library and Information Quarterly during 1997-2005. Library and Information Quarterly 2007; 10(2). [In Persian]

# Patterns of Article Publication and Citation Behavior of the Faculties of Qazvin University of Medical Sciences*

Atefeh Kalantari[1], Fahimeh Kermanshahani[2], Efat Malekifard[3]

**Original Article**


## Abstract

**Introduction:** Determining the patterns of article publication and citation behavior of the faculties of Qazvin University of Medical Sciences is aimed in this study.

**Methods:** 179 articles which were published in the period time of July 2008 to June 2010 with cooperation of at least one of the faculties of the University are studied with Scientometrics and citation analysis methods.

**Results:** 66.3% of people who cooperated in compiling articles are assistant professors and 64.3% of them are men. 66.2% of them are employed in the faculty of Medicine. 15.6% of articles are indexed in ISI. 86% of them are researches and 2.8% of them are reviews. 16.9% of English articles are published in the Elsevier's journals. 86.2% of citations are related to journals' articles and 92.8% of them are in English. Half-time of citations is determined 9 years.

**Conclusion:** 56.8% of faculties of the University are not cooperated in compiling any article in the study's period time, the share of cooperation of women, associate professors and instructors ,and employees of faculties of Nursing & Midwifery, Health & Allied Medicine, and Dentistry is below the expected value; so these actions are necessary to consider: 1. determining the causes of low cooperation of the mentioned groups and creating and promoting necessary motivations in them; 2. training what is ISI and why the publishing of articles in it is necessary; 3. training faculties to write reviews; and 4. subscription of at least a nine years period of English journals.



**Keywords:** Publishing; Publications; Article; Faculty; Universities; Scientometrics; Citation.

Received: 10 Oct, 2012 Accepted: 1 Dec, 2013

**Citation:** Kalantari A, Kermanshahani F, Malekifard E. **Patterns of Article Publication and Citation Behavior of the Faculties of Qazvin University of Medical Sciences**. Health Inf Manage 2015; 11(7):829.


*- This article is extracted from No 152HSR research project Qazvin University of Medical Sciences.


1- MSc, Knowledge and Information Sciences, Faculty of Nursing & Midwifery, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

2- BSc, Nursing, Faculty of Nursing & Midwifery, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran (Corresponding Author)
Email: fk68592@yahoo.com

3. BSc, Environmental Health, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran